

Tidskrift för **KRIMINALVÅRD**

Nummer 3 • 2012 • Årgång 67

Drogers relativa farlighet

Fred Nyberg och Lars Nylén apropå ny HD-praxis

"Mitt liv är ett mirakel, en gåva"

Samtal pågår med Annika Östberg

Fångar som bloggar

En rättighet också för "samhällets olycksbarn"

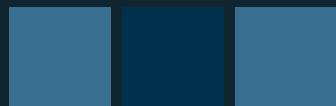
Orsaker till brottskarriär

Gammal kunskap återerövrar - och prisas

Tidskrift för debatt om human kriminalvård

Grundad 1946 av Svenska Fångvårdssällskapet

Utkommer med fyra nummer per år.

- 3** Redaktören har ordet
- 4** Drogers relativa farlighet
- 8** Samtal pågår med Annika Östberg
- 13** Replik: "Fel om häktesmord"
- 14** Samhällets olycksbarn
- 19** Orsaker till brottskarriär
- 24** Krami på kanadensiska
- 28** I korthet

Tidskrift för **KRIMINALVÅRD**

NR 3 • 2012 • ÅRGÅNG 67

REDAKTIONENS ADRESS

Tidskrift för Kriminalvård
Box 2562 • 403 17 GÖTEBORG

REDAKTION

Dennis Karlsson, ansvarig utgivare
031 7528817 • dennis.karlsson@kriminalvarden.se
Lars Metelius • 070 696 54 29
lars.metelius@swipnet.se
Jan Gustavsson • 054 873530
janforshaga@telia.com
Birgitta Göransson • 0708261200
birg.goransson@comhem.se

GRAFISK FORM

Forma Viva • Linköping

REDIGERING

Frans Schlyter • frans.schlyter@gmail.com

Manusstopp: nr 4 är 1 november 2012

dennis.karlsson@kriminalvarden.se

Tidskriften utkommer med 4 nummer per år.

Prenumerationspris 200 kr per år.

Medlemskap privatpersoner

inkl. tidskrift 150 kr per år.

Prenumerationsärenden

hans-olof.larsson@kriminalvarden.se

Postgiro: 298060-5

Tryckeri: www.myran.biz

ISSN 0040-6821

Tidskrift för Kriminalvård utges sedan 1946

med Svenska Fångvårdssällskapet som ägare.

Åsikter och idéer som framförs i signerade artiklar

eller i intervjuer står helt för artikelförfattarens eller

den intervjuades räkning.

Redaktören har ordet

Välkommen till ett nytt nummer av Tidskrift för Kriminalvård. Domen mot massmördaren Anders Behring Breivik har fallit. Attentaten i juli förra året har satt det norska rättsväsendet på hårda prov. Polisens insatser har redan granskats i den så kallade 22. juli-kommisjonen och får bitvis hård kritik. Oslo tingsrätts hantering av fallet tycks väcka större respekt. Svaret på hur den norska kriminalomsorgen klarar en för landet unik verkställighet återstår att se.

Hur hade svensk kriminalvård lyckats hantera en livstidsdömd statsministermördare anno 1986, efter polisens och åklagarens inledande sjabbel? Det fick vi aldrig veta, eftersom den ende som åtalades för mordet friades av en enig hovrätt. Men sannolikt hade kriminalvården ”stått pall” vid en fällande dom. Färska erfarenheter av verkställigheterna av straff för bl.a. Mijailo Mijailovic och Biljana Plavsic talar för det.

Debatten om narkotikastraffen fortsätter, denna gång med ett inlägg av professor Fred Nyberg och generaldirektör Lars Nylén, den senare numera tillika direktor vid Uppsala Universitet. Vid Forum för Forskning om Läkemedels- och Drogberoende (U-FOLD) formar de nu en tvärvetenskaplig kompetens för att bedöma nya droger och nya kombinationer av droger.

Under sommaren har Annika Östberg föreläst på flera platser i landet om sitt nya liv i svensk frihet. Birgitta Göransson har träffat henne på Bastakollektivet, där hon nu bor i en lägenhet med sin hund Tasha. Hennes berättelse verkar stärkande, antingen man verkställt fängelsestraff eller inte.

Ska intagna i fängelse få blogga? Frågan provocerar och kan verka komplicerad, men för svensk kriminalvård är den enkel. Intagna i svenska fängelser har inte tillgång till datorer eller telefoner. Texter avsedda för blogg lämnas ut vid besök eller skickas per post och kan i normalfallet inte stoppas av myndigheten.

Christer Isaksson replikerar på Birgitta Göransson, som i sin tur konstaterar att gammal kunskap i ny förpackning prisas.

Trevlig läsning!

Dennis Karlsson
dennis.karlsson@kriminalvarden.se

Drogers relativa farlighet

HD:s praxisändring i narkotikamål saknar solid grund. Självfallet har art och mängd betydelse, men när det gäller missbruk, beroende och narkotikabrottslighet måste man lägga till en rad olika aspekter till de strikt farmakologiska för att fastställa ett preparats farlighet för individ, omgivning och samhälle, skriver Fred Nyberg och Lars Nylén.

Av Fred Nyberg och Lars Nylén

*Du måste välja!
Antingen tar du 1 gram ren alkohol, 1 gram MDPV eller 1 gram arsenik. Vad tror du är farligast?*

Samtidigt som ett antal droger funnits i bassortimentet för missbruk under många år ser vi då och då nya droger dyka upp, nya blandningar av droger missbrukas och nya sätt att missbruka droger. Det rör narkotiska preparat, beroendeframkallande läkemedel och dopningsmedel.

Det är ur flera synvinklar mycket angeläget att följa utvecklingen och fortlöpande bygga upp kunskapsbasen om droger, riskbruk, skadligt bruk och beroende. Flera vetenskapliga discipliner måste då samverka. Dessutom måste forskningsbaserad kunskap spridas bättre och bredare samt målgruppsanpassat. Ökad kunskap om skillnaden mellan olika former av missbruk bör inte minst kunna bidra till en träffsäkrare inkludering av personer i de olika behandlingsprogram som finns tillgängliga.

Viktigt är då att bland annat förstå drogernas individuella och relativa farlighet och naturligtvis förstå hur drogerna påverkar människan, de farmakologiska mekanismerna hos drogen och dess beroendeframkallande potential.

Missbrukarna själva jämför gärna den ena drogen med den andra och förhåller sig därefter. Bland missbrukarna finns också ett förhållningssätt som innebär att man struntar i vad man tar bara man får den effekten man önskar. Men, den som kan välja tar hellre preparat som inte är så farliga än ”det man ser som ett gift”.

Droginformation, drogklassning, kriminalpolitik och ytterst domstolars straffvärdering får därmed betydelse också för hur missbruket utvecklas.

I juni 2011 redovisade Högsta domstolen (NJA 2011 s. 357) en väsentligt förändrad praxis vad gäller kriterierna för vad som bör anses som grovt narkotikabrott samt för straffmätningen vid narkotikabrott. De åta-

lade hade, i enlighet med tidigare praxis, dömts till stränga fängelsestraff. Högsta domstolen reducerade hovrättens påföljder med över två tredjedelar. I NJA 2011 s. 357 och några följande rättsfall (NJA 2011 s. 675, NJA 2011 s. 799 samt i domar den 24 mars 2012 i mål B 3851-11 och den 26 mars 2012 i mål B 4343-11) har Högsta domstolen bedömt farligheten hos flera olika narkotiska preparat.

För Kriminalvården har domarna en rad direkta effekter. Den förändrade synen skulle, dramatiskt sett, kunna jämföras med en reform av påföljdssystemet där man går från villkorlig frigivning efter två tredjedelar till att villkorligt frige efter en tredjedels avtjänat fängelsestraff.

Det betyder att Högsta domstolens ändrade påföljdspaxis vid narkotikabrott minskar beläggningstrycket på anstalterna. Det innebär även att placeringskriterierna för anstaltsvistelsen måste ses över. De kortare strafftiderna torde också få betydelse för möjligheterna att genomföra olika motiverande och behandlande programinsatser. Återigen torde vi få höra: "Vi hinner inte på

” *Kortare tider leder till fler ”svängdörrsklienter” och risken ökar för snabbare återfall.*

så kort tid motivera och göra något meningsfullt behandlingsarbete ihop med klienten.” Kortare tider leder till fler ”svängdörrsklienter” och risken ökar för snabbare återfall. Förväntningarna på att Kriminalvården ska kunna ”omvända” missbrukare under fängelsetiden måste därmed rimligen skruvas ner i paritet med den nya påföljds-

praxisen. Eftersom behovet av behandlingsinsatser lär finnas kvar måste någon annan känna ett ökat ansvar och vara beredd att ta vid när Kriminalvården släpper sitt grepp om klienten.

Nu var det inte i första hand påföljdsfrågan och fängelsestraffmassa som tilldrog sig vårt intresse. Vi har inget att invända mot att en sammanvägning av olika omständigheter bör vara grunden för om en gärning ska bedömas som grovt narkotikabrott. Det är bra att Högsta domstolen pekar på detta och att påföljden inte bestäms tabellmässigt. Straffpåföljden får hanteras vidare av kriminalpolitiken. Nej, för oss handlar det främst om Högsta domstolens resonemang om farlighetskriteriet och hur detta kan påverka missbruksutvecklingen.

Hur ska enskilda narkotiska preparat bedömas i farlighetshänseende och i förhållande till andra preparat? Dagens illegala droghandel och missbruket är mer komplicerat än tidigare. Problematiken kan ses ur minst tre synvinklar: ur farmakologiskt, ur rättsligt och ur missbrukarens perspektiv.

Högsta domstolen framhåller i NJA 2011 s. 357 att den gradering av olika preparats farlighet som lagts till grund för svensk praxis inte i alla delar stämmer överens med motsvarande värderingar som gjorts i andra sammanhang. Därvid framhöll Högsta domstolen en artikel som publicerats av Nutt, King och Philips i tidskriften *Lancet* under hösten 2010 (*Drug harms in the UK: A multicriteria decision analysis, The Lancet* 2010; 376: 1558-1565.).

I artikeln föreslår författarna en modell för att värdera och rangordna drogers farlighet. I modellen hamnar alkohol i toppen, följt av heroin och kokain medan mefedron och ecstasy kommer långt ner i farlighetsgrad.

Det finns från beroendevetenskaplig sida mycket att anmärka på i artikeln och i den föreslagna modellen. Författarna ville också få till en diskussion kring sina tankar. Det har de lyckats med. Flera narkotikaforskare i England och andra länder har kritiserat det metodologiska tillvägagångssättet i studien. Modellen underkänns bland annat för att den förbiser avsevärt viktiga faktorer och underskattar komplexiteten som konstituerar risker och farlighet med olika droger. Den modell Nutt et al. föreslagit förlorar därför i värde och tillförlitlighet. Artikeln, som också är den enda i sitt slag, utgör därför inte någon solid grund för en förändrad rättspraxis.

Det är mycket komplicerat att bedöma riskerna och farligheten hos enskilda droger. Därmed är det också svårt att rangordna drogerna i förhållande till varandra. Det är, som också Högsta domstolen konstaterat (NJA 1983 s. 754 I och II samt NJA 2011 s. 357), en vansklig uppgift.

En helt annan fråga är att bedöma nya droger, vad de är och vad de betyder i beroendesammanhang och vilka preparat de mest liknar av dem som redan är väl kända och studerade, att sätta in dem i ett sammanhang. Träffsäkerheten i att bedöma risker och farlighet hos en ny drog blir inte bättre av att bedömningen sker genom hugskott. Nej, här måste studier till, vetenskap inhämtas och beaktas.

Strikt farmakologiskt kan droger jämföras med varandra, t.ex. när det gäller risken för akut förgiftning och drogens benägenhet att skapa beroende. När det gäller missbruk, beroende och narkotikabrottslighet måste man emellertid lägga till en rad olika aspekter till de strikt farmakologiska för att fastställa ett preparats farlighet för individen,

omgivningen och samhället. Självfallet har art och mängd central betydelse och är ofta en utgångspunkt för olika typer av bedömningar, men det räcker inte. Ytterligare faktorer måste beaktas och det är också här som

” *Självfallet har art och mängd central betydelse och är ofta en utgångspunkt för olika typer av bedömningar, men det räcker inte.*

kraftfulla invändningar rests mot den modell som Nutt et al. presenterat. Även om droger typiskt sett kan relateras till varandra är det svårt att omvandla och uttrycka alla faktorer som måste ingå i farlighetsbedömningen i någon slags gemensam måttenhet för alla sorters droger.

I internationell forskning har tidigare upp emot ett 50-tal skadefaktorer identifierats. Antalet visar på komplexiteten. Riskerna med användning av droger påverkas av en rad olika beteendefaktorer, såsom dosen, intagsfrekvensen, hur den aktuella drogen tas (injektion, rökning, inandning, eller oralt), den enskilda individens fysiska och mentala sårbarhet, samtidigt bruk av flera droger vilket är vanligt, det socio-kulturella sammanhanget samt brukarens uppfattning om positiva effekter av drogintaget och risker och farlighet med drogen.

Det är självklart att drogers farlighet har betydelse och måste ha betydelse när det gäller kriminalisering och vid bedömning av straffvärdet rörande en organisatör och profitör, en tillverkare, en langare och en missbrukare eller någon som är både det ena och det andra.

När nya droger dyker upp bland missbrukare är det enklast att låta den farmaceutiska vetenskapen bedöma substansen och sedan låta beroendeforskningen sätta in den i missbrukssammanhanget. Att man då använder sig av redan kända preparat som utgångspunkt och jämförelse bör göra det lättare att förstå det nya.

Farlighetsbedömningar av nya droger

och nya missbrukssätt bör snabbt kunna göras i samråd mellan forskare inom ett brett tvärvetenskapligt fält, inklusive farmaceuter och beroendeforskare och sedan läggas till grund för både rättsliga förfaranden och allmän information.

Vid Forum för Forskning om Läkemedels- och Drogberoende (U-FOLD) vid Uppsala universitet formar vi nu en tvärve-

tenskaplig kompetens för att biträda praktiker, huvudmän och myndigheter med bedömningar av nya droger och nya kombinationer av droger. Vi ökar förmågan att sammanställa kunskapsöversikter och att ta hem och bedöma internationella kunskaper inom det aktuella området.

Så var det frågan inledningsvis. 1 gram MDPV eller arsenik är livshotande medan 1 gram ren alkohol skulle tolereras av de flesta.■

Fred Nyberg är professor i biologisk beroendeforskning vid Uppsala universitet.
Han har medverkat som sakkunnig vid ett stort antal narkotikarättegångar.

Lars Nylén är generaldirektör och adjungerad direktör vid Forum för Forskning om Läkemedels- och Drogberoende (U-FOLD) vid Uppsala Universitet.

Mitt liv är ett mirakel, en gåva

Annika Östberg dömdes för mord till livstids fängelse med möjlighet till frigivning efter 16 år. Hon erkände mord efter råd från advokat för att undvika dödsstraff, kom till Sverige efter 28 år i kaliforniskt fängelse efter att vid fem tillfällen sökt frigivning och överföring till Sverige. Annika Östberg överfördes i april 2009 och placerades på riksmottagningen på Hinseberg. Efter utredning och riskbedömning fortsatte hon till sluten behandlingsavdelning på Hinseberg i juni 2009. I oktober flyttade hon till Färingsö och i mars 2010 placerades hon på arbetskooperativet Basta. Hon frigavs i maj 2011 och övervakningen upphörde vid årsskiftet 2011-2012.

Av Birgitta Göransson

Jag intervjuar Annika på Bastakollektivet där hon nu bor i en egen liten lägenhet med sin hund Tasha. Jag har haft förmånen att följa Annika sedan hon kom till Hinseberg 2009 och besökt henne på anstalter och Basta.

Hur är det idag Annika?

- Idag är det full rulle och väldigt mycket runt mig. Jag reser, föreläser, har egen lägenhet, körkort och bil. Det är en stor livsförändring från att stå framför dörrar och vänta på att de ska öppnas till att fatta beslut i ett aktiebolag, och allt detta på väldigt kort tid.

På Basta har jag varit i sinnet sedan 1996 då Tom Alandh besökte mig och berättade om Basta. Jag brevväxlade sedan med Alec

Carlberg som startade Basta arbetskooperativ. Jag älskar att vara med människor som har varit utanför, som gjort fel val och sedan försökt förändra sina liv. Det finns så mycket kärlek och styrka i det. Därför har jag valt nu att vara kvar på Basta och hyra lägenhet här. Jag kommer alltid att vara en del av Basta så mycket som tid och möjlighet tillåter. Nu när boken kommit ut och det finns intresse så använder jag denna tid och möjlighet till att "deliver the message" som jag kallar det, d.v.s. vända det som har hänt i mitt liv till något positivt och visa att det alltid finns hopp. Jag måste ju försörja mig också och försöka spara till min pension, så jag arbetar utanför Basta i eget företag.

Foto: Elisabeth Ohlson Wallin

Hur ser ditt liv ut?

- Jag jobbar mycket, är ute, reser och föreläser. Jag håller kontakt med tjejerna i Kalifornien, skriver till dem som sitter inne och mejlar till dem som är ute. Min egen fria tid är jag ute i skogen. Det finns så många fina platser i Sverige, mitt andliga rum är ute i skogen med min hund Tasha.

Du hittade Gud i fångelset?

- Jag tillhör Svenska kyrkan men egentligen tycker jag ofta kyrkan försöker sätta Gud i en låda med etikett på. Min Gud är inte katolsk, från svenska kyrkan eller frikyrkan. Min Gud är inkluderande och kärleksfull. Jag är i många kyrkor och föreläser. Jag har kontakt med prästen Leif Eliasson som besökte mig i USA och kontakt med en präst jag mötte på Hinseberg. Jag känner mig närmare Gud när jag är ute i naturen och ser alla under han skapat.

Hur känns det att resa runt och lämna ut sitt eget liv? Du föreläser ju flera gånger varje vecka.

- Det känns mest positivt. Jag träffar unga människor som haft föräldrar som följt mig. Min historia är i andra generationen. Bra att få möta unga människor, det är dem jag vill påverka. Jag får träffa många kärleksfulla människor, men att blotta sig själv tar mycket kraft. Jag tror det är på grund av att jag berättar om mina svagheter som jag får kontakt med människor.

Jag får styrka och energi först och främst från min Gud och från de människor som vill lyssna. Vid något tillfälle, faktiskt bara ett enda, där jag inte fick någon kontakt alls, har jag känt mig helt tom efteråt.

Jag får också uppleva och lära känna olika delar av Sverige på mina resor, men tillvaron blir upp och ner.

Skillnader mellan Sverige och USA när det gäller straff och kriminalvård?

- Man har möjlighet att frigges efter det att hälften av straffet är avtjänat i USA. Jag dömdes till livstids fängelse med möjlighet till frigivning efter 16 år och 8 månader. Frigivningen beror på hur du skött dig, om du har fått insikt i din kriminalitet och förändrat dig. Men oftast är dessa "hearings" en ny rättegång, fast utan den rätt man har under en vanlig rättegång. Den vanligaste orsaken till avslag på frigivning är brottets allvar. Vid alla fem gånger jag ansökte om frigivning fick jag goda vitsord från personal och anstaltsledning. Men på grund av den tyngd som läggs vid de anhörigas ord stoppades frigivningen.

Jag tror att min överföring till Sverige hade att göra med att livstidsdömda som överklagat avslag hade vunnit vid flera tillfällen i högre instans. Jag tror inte guvernören ville riskera att han skulle bli tvingad av domstol att skriva under en frigivning av en polis-mördare. All uppbackning, engagemang, brev och uppvaktningar jag fick har förstås också påverkat.

Det finns fyra kvinnofängelser i Kalifornien. Fångar är blandade på alla anstalter, dömda till allt från sex månader till livstid. Det finns tre säkerhetsnivåer. Runt fängelsemuren finns beväpnade vaktorn, men innanför finns en frihet att röra sig mellan olika hus på en stor gräsbevuxen gård med träd.

Fångarna driver själva anstalten i USA. De blir arbetsplacerade och man arbetar visserligen åt kriminalvårdssystemet men att lära sig att ansvara för en del av skötseln ger självförtroende; man klarar av en uppgift. Man blir bra på att göra det man gör. Jag brukar kalla det dammsugarsyndromet. När jobb skulle göras togs man ut ur skrubben. Sedan

sattes man tillbaka. Eftersom fångarna har hand om administrationen har det utvecklats ett komplicerat men effektivt förhandlingssystem mellan intagna. Den intagne som hade hand om listorna över förflyttningar och nyinskrivningar kunde då ordna så att en intagne kunde byta avdelning eller cellkamrat. Med den fånge som skötte arbetsplaceringar i köket kunde man förhandla om att byta arbetsplats. Fångarna skötte all administration och fångvaktarna var ofta helt beroende av sin kontorshjälp. Om fången blev sjuk blev hela administrationen stillastående. När jag hamnade i häktet och skötte administrationen till köket, inköp och leveranser, kom min chef till häktet med alla böckerna så jag kunde lära honom och förklara hur de skulle skötas. Som sekreterare för kökschefen fick jag beställa alla varor och skriva rapporter inklusive lära mig att göra specialbeställningar till personal och dölja dessa kostnader i bokföringen.

Berätta mer om skillnaderna mellan USA och Sverige.

- Det är stor skillnad mellan intagna och personal i ett fängelse i USA. Man tillhör helt olika klasser. Fångarnas lägre position markeras ständigt. Man ska straffas eftersom man inte förtjänar ett gott bemötande. Vi fick inte använda toaletten på vår arbetsplats eftersom personalen använde den. Man fick en känsla av att man var äcklig och lortig. Vi måste ha på oss ID-kort och personalen begärde ofta att få titta på dessa. De tog då på sig plattshandskar för att kunna ta emot kortet.

Vid lunchtid hade vi 30 minuter på oss att gå till vår cell och äta lunch och använda toan. Många tjejer stod i kö och väntade på att bli insläppta. Det var då vakterna passade på att sitta i vaktrummet och äta pizza. De

visste att jag behövde gå på toa och de visste att om jag inte fick gå nu skulle jag missa min egen lunch. De satt lugnt kvar och skrattade åt mig. Det fanns ett subtilt regelverk som hela tiden markerade för oss att vi inte hade något värde. När vi mötte en vårdare i korridoren måste vi snabbt kasta oss mot väggen. Nuddade vi vårdaren kunde vi bli anklagade och isolerade. Vakterna visiterade cellen godtyckligt, beslagtogs eller förstörde känslomässigt viktiga saker, som mitt lilla kort med svenska flaggan, som jag hade med mig när jag flyttade mellan olika avdelningar.

På min arbetsplats skulle man en dag ordna födelsedagsfest för en personal och skaffade mat. Om chefen vill ge oss som jobbat med kalaset något, kastade han det bara i soporna. Vi hämtade det i soporna och var glada. Fångvaktarna hade sitt samhälle och vi hade vårt; vi var som slavar. Jag hade en bra kökschef som till och med kallade mig vid namn. Men han hade vuxit upp i systemet och präglats av det. Alla passar upp cheferna. Min chef hade en papperskorg alldeles intill sig. Men om han kastade ett papper bredvid så skulle jag resa mig, gå runt skrivbordet, ta upp det och kasta det i hans papperskorg. Så klart jag blev chockad på Hinseberg när jag tappade en massa grejer på golvet och vårdaren hjälpte mig att plocka upp det.

När jag kom till Hinseberg och en vakt kramade om mig trodde jag det var ett bakåll. Jag blev livrädd. Det är den största skillnaden mot USA. I Sverige ser ni fångarna som människor. I USA är en fånge inget, ingen människa. Det finns inget hopp.

I Sverige har du egen toalett, ibland också egen dusch. I USA hade vi toalett i cellen och cellen var så liten att man nästan satt i knäet på cellkamraten när man gick på toa. 150 tjejer delade på sex duschar. Här har du

kök och kan laga mat. I jämförelse är boendet här som ett hotell, men du är ändå frihetsberövad och du kan inte välja själv vem du vill träffa och när.

Det är att få vara en individ som gör dig mänsklig. Jag blev chockad när jag förstod att Sverige börjat ta efter USA med en del regler. Tidigare, fick jag mig berättat, kunde tjejerna på Hinseberg få ha en del personliga tillhörigheter och privata kläder. Denna möjlighet har man nu tagit ifrån dem. Under 15 år såg jag i USA en gradvis systemförskjutning med avhumanisering. Vi förlorade det ena efter det andra: egna underkläder, kläder, nagellack, hårfärgning och alltid med hänvisning till de regler som gällde för männen. ”Om männen inte får ha det här ska inte kvinnorna heller ha det”. Jag blev chockad när jag upplevde att Sverige var på väg att ta efter – skulle allt jag hade varit med om upprepas i Sverige? På 1980-talet i USA kunde man inte tänka sig den utveckling som sedan följde. Ju hårdare tag desto hårdare blir vårdarna. Jag kunde följa förändringen i vårdarnas attityder under 15 år. En del behöll sin humana inställning men när de var få blev de tvungna att följa normen att inte behandla fångar med ett mänskligt bemötande. I USA har man också dragit ner på sociala insatser och sjukvård.

Menar du att när ”tough on crime” infördes så var det inte brottligheten som angreps utan brottslingen.

- Ja, och det är farligt när man avhumaniserar människor och inte ser individen i gruppen. Människan tappar sin identitet. Man drar slutsatser som att varför ska vi investera i denna grupp som ändå bara återfaller? När man inte längre ser individer utan bara en grupp är det också lätt att tillskriva gruppen egenskaper och problem. Det är

också lättare att införa inskränkningar på en grupp än på en individ. Det är så man skolas in i att förtrycka andra; samma process som nazisterna iscensatte.

Jag vill verkligen lyfta en varningens flagg till Sverige så man inte utvecklar sin kriminalvård på samma sätt som USA.

Många frågar mig men vad ska vi göra? Jag har inte några lösningar på dagens problem men tycker man måste investera i barn och föräldrar, bättre skolor och barnomsorg. Ge stöd idag åt dem och deras familjer. Då behöver du inte bygga fängelser, men det kräver en långsiktig investering. Politiker gör tyvärr bara kortsiktiga investeringar. De vill ha röster idag. Man måste låta människor komma in i samhället. Alla måste ha en möjlighet.

Har du något mer du vill säga till oss i kriminalvården?

- Ni ser människan i slutändan. Ni ser människan när det värsta har hänt. Ni ser inte den person som han eller hon var innan. En person är inte bara sina handlingar. Se människan bakom och försök nå den personen. Det är en människa på resa åt fel håll.

Att jag blev sedd som en människa och en individ blev tydligt för mig från första dagen på anstalt hemma. Även om generaldirektören var sedd som ”hård” så tog han tid att tänka på hur jag bäst kunde komma tillbaka till både samhället och livet. Jag fick tillgång till en terapeut, Birgitta Göransson, och Mr Nylén vågade tillåta mig tidiga permissioner, där andra kanske skulle ha varit mer försiktiga och nervösa. Jag var väldigt förvånad

att tänkandet runt mig var ”hur kan vi hjälpa henne att anpassa sig – hitta vägen tillbaka – istället för hur kan vi låsa in henne så säkert som möjligt?” Jag uppskattar hur jag blev behandlad på Hinseberg. Jag fick tillbaka min mänsklighet. Det fick jag genom vårdarna, genom att de såg mig, gav mig en kram. Det vill jag säga tack för. Jag hade förlorat min förmåga till vardagsbemötande, men den fick jag tillbaka av vårdarna.

Du är 58 år nu. Hur ser du på framtiden?

- Jag tar en dag i taget. Jag hade inte väntat mig att min bok och jag själv skulle väcka ett sådant intresse. Att man skulle efterfråga mig som föreläsare så lång tid. Efterfrågan om föreläsningar kommer från många håll: kyrkor och samfund, behandlingsorganisationer, kvinnoföreningar och ideell verksamhet. Hela hösten är in-tecknad och endast två veckor har vikts för ledighet i sommar. Jag är förstas intresserad av att arbeta inom Basta eller på behandlingshem med 12-stegsbehandling. Jag arbetade som 12-stegsterapeut på fängelset i USA. Jag har faktiskt erbjudanden från två olika behandlingshem. Min förhoppning är att kunna spara till min pension och köpa ett litet hus på landet.

Alla mina drömmar har blivit uppfyllda med lägenhet, körkort, bil och min hund. Min hund är körbäret ovanpå grädden ovanpå tårtan. Jag behöver inget mer. Jag är så tacksam för livet jag har idag. Mitt liv är ett mirakel en gåva. Men jag glömmer aldrig var jag varit och var jag kommer ifrån och tar inget för givet. ■

Replik: "Fel om häktesmord"

Som en av dem som ges skuld eller ansvar för det Birgitta Göransson menar är försämringar i häktesverksamheten (TfK 1-2/2012) känner jag mig dessvärre nödsakad att göra några korta kommentarer. Förutom att jag är tveksam till grundtemat, d.v.s. att allt har blivit sämre – jag kan utan vidare räkna upp en rad förbättringar och att öppenheten faktiskt ökat på senare år – finns i texten några direkta felaktigheter som jag tycker är onödiga. Jag förstår inte heller om de är använda avsiktligt eller om det bara handlar om slarvig research.

1. Att häkteschefen inte skulle kunna förfoga över sin personal på det sätt han vill utan att styras av t.ex. säkerhetsdogmer är helt enkelt inte sant. Det som sägs centralt ifrån – och det är en modell som vår verksamhet, inklusive alla regionchefer, skrivit under på – är att det ska finnas en viss säkerhetsorganisation. Det berör ett fåtal personer och vi har aldrig hört någon häkteschef faktiskt tycka annorlunda.

2. Det som inte bara är tveksamt utan både oförskämt och direkt felaktigt är det som sägs om vårt tragiska mord på Hudinge. Det har använts som exempel på så mycket under året som gått, skjutits framför sig i så många dubiösa syften, och nu alltså

en gång till. Det är inte sant att säkerhetschefen – det är ju jag – har godkänt den modell som användes då hissdörrar öppnades. Det är helt fel. Det förhåller sig tvärtom. Vi har lagt förbud på flera olika sätt mot att göra så som skedde. Man får inte alls öppna dörren i det läget då man är ensam. Det tragiska är ju att enskilda tjänstemän gjorde fel, bröt mot sina instruktioner och i ett fall hade glömt bort att kalla på hjälp. I vår utredning kring händelsen lyfte vi inte särskilt fram just detta, även om det självklart avhandlas. Vi tyckte helt enkelt att inblandade på den nivå som gjorde fel inte skulle straffas ytterligare. Vi vet att de redan straffat sig själva och fullt ut förstår vilka fel som begåtts.

Om man sedan vill sparka säkerhetschefen på HK är det en annan sak. Det finns säkert skäl för det. I alla händelser har synpunkten rests många gånger. Man får tåla en del, men det är synd att i svepande formuleringar skriva direkta felaktigheter av lättja, eller vad det kan vara? Ohederligt. ■

Christer Isaksson

Säkerhetschef HK (än så länge)

Samhällets olycksbarn

Ordet är fritt, också för dömda till fängelse. Det skriver Tony Olsson apropå kritik i media mot att fängelsedömda kan blogga. Skribenten tar sin utgångspunkt i litteraturen, hos samhällets olycksbarn.

Av Tony Olsson

Victor Hugo, en av Frankrikes genom tiderna största författare, arbetade 20 år med romanen "Samhällets olycksbarn" (originaltitel *Les Misérables*) innan den utgavs 1862, och handlar om skogsarbetaren Jean Valjean som döms till fem års straffarbete för stöld av bröd, men som efter upprepade rymningsförsök får straffet förlängt till 19 års fängelse. Vid sin frigivning har Jean Valjean förvandlats till en hård och bitter människa på grund av all förnedring han tvingats utstå under sin tid i fängelse, men han lyckas åter bli en god människa och kommer upp sig i samhället. Jean Valjean, som antagit en ny identitet, blir en framgångsrik industriman och borgmästare. Från hans förflutna kommer dock Javert, en före detta fängevaktare som avancerat till polis, och som drivs av en fanatisk övertygelse om att en brottsling är och förblir en brottsling som aldrig kan sona sina felsteg.¹

Efter att ha följt den senaste tidens artiklar i Aftonbladet om fängelsedömda som bloggar känns Javerts uppfattning om att en brottsling är och förblir en brottsling som

aldrig kan sona sina felsteg i högsta grad tidsenlig. Rubriker som till exempel "Dömd trippelmördare bloggar från fängelset",

” *Rubriker om fångar som bloggar retar en redan indignerad allmänhet.*

"Bloggar om sina mord - provocerar anhöriga" och "Rättsexperten: Internet ingen rättighet" retar en redan indignerad allmänhet. Brottsoffer och anhöriga till brottsoffer reagerar kraftfullt över att dömda mördare tillåts uttrycka sig på internet och deras känsla av vanmakt ställs mot friheten att uttrycka sig i tal och skrift.²

En del av de fångar, däribland min egen person, som omskrivs i Aftonbladets artiklar har utvecklats positivt under fängelsevistelsen och har bland annat tagit flera examina samt författat böcker, men den positiva utvecklingen som de intagna genomgått ställs i relation till hur brottsoffer och anhöriga till brottsoffer reagerar på att fängelsedömda bloggar på internet, författar böcker

eller på annat vis uttrycker sig medialt, vilket hämmar eller rent av omöjliggör en saklig diskussion om alla medborgares, inklusive fängelsedömdas, grundlagsskyddade rättighet att uttrycka sig fritt i tal och skrift. Detta är mycket olyckligt.

För vore det så att straffade inte skulle medges samma grundläggande rättighet att uttrycka sig i tal och skrift, vare sig på internet eller i andra medier, diskvalificerar det en stor mängd nu levande och sedan länge avlidna framstående kulturpersonligheter och politiker. Det vore enkelt för mig att räkna upp ett dussin av dessa men jag ska endast beröra en person, på sin tid en martyr för det fria ordet, och han heter Lars Johan Hierta (1801-1872) och var tidningsman, bokförläggare och politiker. Hierta grundade Aftonbladet 1830 med syftet " ... att göra grundlagarna till en sanning i livet, att väcka folkets vilja till ett större deltagande i samhällsarbetet, att för detta skapa bättre former än ståndsrepresentationen samt att så snart som möjligt skapa stöd och ledning för en tidning som representerade de liberala strävandena som fanns inom alla samhällsklasser i landet." ³

Under de år som Hierta ägde Aftonbladet åtalades han officiellt åtta gånger för brott mot tryckfrihetsförordningen. Småningom använde sig regeringen av indragningsmakten istället för att väcka åtal när den ansåg att Aftonbladet gjort sig skyldig till brott mot tryckfrihetsförordningen. Indragningen verkställdes utan förklaring. Hierta blev föremål för fjorton sådana indragningar mellan 1835 och 1838, de åtta gånger han åtalades som ansvarig utgivare skedde fram till och med den första indragningen, därefter hade han inte rätt att stå ansvarig utgivare, och Hierta tvingades att ständigt söka tillståndsbevis som utfärdats till andra personer och med vars hjälp han gav ut Aftonbla-

det under andra namn: "Det nya Aftonbladet", "Det Tredje Aftonbladet" och "Det fjärde Aftonbladet". Småningom avskaffades indragningsmakten och efter det blev åtalsföljderna frikännanden eller böter mot Aftonbladet och Hierta. ⁴

Varför tar jag upp historiken kring Lars Johan Hierta och Aftonbladet? Det är mycket enkelt. För att visa att det fria ordet inte alltid har varit fritt. Sveriges statsmakt har en lång och föga ärorik historia av censur, och det finns mycket goda grunder till att vårt land idag har en sådan tolerant yttrandefrihetsgrundlag och tryckfrihetsförordning, men framförallt är det för att Aftonbladet genom sina ensidiga artiklar – de är skrivna helt ur brottsoffrens perspektiv – sviker sin egen historia och medverkar till att skapa en opinion som i slutändan på sikt möjligtvis skulle kunna leda till inskränkningar i yttrandefrihetsgrundlagen. Det är mycket allvarligt och kanske något för redaktionen på Aftonbladet att reflektera över?

” *Ordet är fritt och bör så förbli.*

Om vi för en kort stund gör en tankepaus kring Aftonbladets historik och ensidiga artiklar och istället reflekterar över vilka som skulle kunna bli föremål för sådana inskränkningar i yttrandefrihetsgrundlagen som Aftonbladet önskar, så blir det uppenbart att det kan bli svårt att dra en klar gräns. Ska en begränsad yttrandefrihetsgrundlag avse de som dömts till fängelse för mord men inte bedrägeri, narkotikabrott, misshandel, rån och spioneri? Ska en begränsad yttrandefrihetsgrundlag generellt hindra fängelsedömda från att yttra sig fritt i tal och

skrift under verkställigheten, men inte efter att fängelsestraffet avtjänats?

Oavsett vad svaren blir inser de flesta att det inte är önskvärt att införa några inskränkningar i yttrandefrihetsgrundlagen för fängelse dömda medborgare, eller några andra medborgare heller för den delen, och sedan förstår alla att brottsoffren förmodligen känner sig förolämpade över att gärningsmannen, oavsett genus, kan yttra sig fritt i tal och skrift, vare sig det sker efter frigivningen eller under verkställandet av straffet, det är liksom ofrånkomligt, men i vårt land är faktiskt ordet fritt och så bör det förbli!

Efter att ha uppehållit mig i en förfluten tidsålder ber jag Er följa med framåt i tiden, lite närmare vår samtid, och det är egentligen nu jag i huvudsak kommer att beröra samhällets olycksbarn. Först vill jag dock presentera en för det fria ordet betydelsefull person. Jan Guillou (1944-), journalist och författare, växte upp under privilegierade förhållanden tillsammans med sin mor och styvfar i Saltsjöbaden. Han tillhör således inte samhällets olycksbarn, även om hans uppväxt i många fall inte var bekymmersfri, men däremot dömdes han i början av 1974 till tio månaders fängelse för spioneri. Guillou, som vid den här tiden var chefredaktör på tidningen Folket i Bild/Kulturfront, publicerade tillsammans med Peter Bratt en artikelserie om Informationsbyrån - IB, en hemlig del av den svenska militära underrättelsetjänsten, och som sysslade med olaglig åsiktsregistrering.⁵

Under sin tid som häktad på Långholmen skrev Guillou romanen "Det stora avslöjandet", vilken publicerades kort efter att hans häktning hävts. Det tio månader långa fängelsestraffet avtjänade Guillou på Österåker. Han blev under verkställigheten invald i ledningen för Fångarnas fackliga centralor-

ganisation - FFCO och placerades som en konsekvens av det i isoleringscell av kriminalvården. Det var under sin tid på isoleringsavdelningen som Guillou fick idén till romanserien om Carl Hamilton.⁶

När Guillou avtjänade sitt fängelsestraff fanns naturligtvis varken hemdator eller internet, men jag är rätt övertygad om att han hade haft en blogg på den tiden om det hade funnits, eller vad tror ni? Nu dömdes inte Guillou för mord utan spioneri, kan man invända, vilket naturligtvis är helt korrekt,

” Jag är övertygad om att Guillou hade haft en blogg om det hade funnits

men spelar det någon roll? Svaret på den frågan blir självklart följande: Nej, det hade ingen betydelse 1974 och ska inte ha någon betydelse idag eller i framtiden. Ingen ska bli berövad rätten att uttrycka sig fritt!

Nu till samhällets olycksbarn, det vill säga socialt uträknade och kriminella människor, som mot alla odds lyckats förändra sina liv. När jag var sjutton år och satt häktad på Kumlafängelset misstänkt för två rån, för vilka jag sedermera dömdes till 12 månaders fängelse, läste jag en bok som hette "Grundbulten" av Kennet Ahl och som jag tyckte var spännande. Vid det tillfället visste jag inte att Kennet Ahl var pseudonym för författarduon Lasse Strömstedt (1935-2009) och Christer Dahl, men det var mycket som jag inte hade kunskap om vid den här tiden, även om jag trodde att jag visste "allt", och jag visste inte att Lasse Strömstedt varit kriminell eller att vi hade väldigt mycket "gemensamt."⁷

Strömstedt och Dahl gav ut flera romaner under pseudonymen Kennet Ahl men

Strömstedt gav även ut romaner och självbiografiska böcker under eget namn. Redan som sjuuttonåring dömdes Strömstedt till 18 månaders fängelse för en serie bilstölder och inbrott. Strömstedt avtjänade sammanlagt åtta fängelseår, fyra av dem tillbringade han på Långholmens centralfängelse, innan han 1971 förändrade sitt liv. Under åren fram till sin död var Strömstedt mycket engagerad i kampen mot brottslighet och narkotika.⁸

En annan, nu levande författare och f.d. kriminell, är Börge Hellström (1958-) som bland annat var med och grundade Kriminellas revansch i samhället - KRIS. Hellström har tillsammans med Anders Roslund (1961-) skrivit flera framgångsrika kriminalromaner, till exempel "Odjuret", "Box 21" och "Tre Sekunder". Som barn utsattes Hellström för sexuella övergrepp av män och när han senare i livet begick våldshandlingar och missbrukade droger var det på grund av övergreppen. "Jag slog några av dem tills de var medvetslösa. Jag kände en njutning när jag gjorde det, i alla fall någon form av lättnad. Våldsamheten var ett sätt att hantera min rädsla", berättade han i en intervju i Dagens Nyheter den 24 september 2008.⁹

Enligt Hellström använder vi etiketten ondska när vi inte förstår - eller inte vill förstå - och för honom tillhör ondskan en religiös värld där djävulen uppfattas som en mörk och ondskefull kraft. "Jag ser det snarare som att de flesta människor som begår onda handlingar har fått för lite kärlek i livet", förklarar Hellström. Han gick senare i livet i terapi och vågade närma sig det svåra. "Jag gick igenom mitt eget liv innan vi började skriva. Det jag fann gjorde mig skakis. Jag märkte hur hårfin gränsen är mellan att leva ett normalt och 'gott' liv och att göra ont. Jag fick hjälp - många fler borde få det", avslutade Hellström intervjun.¹⁰

Börge Hellström fick hjälp och märkte hur hårfin gränsen var, tolkar jag det som, mellan att leva ett vanligt och ett kriminellt liv. En annan slags hjälp än terapeutisk fick Liam Norberg (1969-), f.d. kriminell, skådespelare, författare och manusförfattare, när Gud under fängelsetiden ingrep i hans liv och han blev frälst. Norberg deltog 1990 i den så kallade 930-miljonerskuppen som är det största värdetransportränet i svensk historia. Tre år senare häktades och dömdes Norberg till fem och ett halvt års fängelse för ett värdetransporträn i Göteborg som inträffade 1991. Medan Norberg avtjänade sitt straff häktades och dömdes han på nytt 1996 för 930-miljonerskuppen till ytterligare fem år och frigavs 1999.¹¹

Liam Norberg debuterade som författare 2005 med boken "Liam" och 2009 utkom hans andra bok "Insidan: Brotten, pengarna, tiden". Innan sin författardebut medverkade Norberg i flera filmer: "Stockholmsnatt" (1987), "Sökarna" (1993), "Under ytan" (1997), "Blodsbröder" (2005), "Dreams" (2005) och "Sökarna - Återkomsten" (2006). Under innevarande år regidebuterar Norberg med filmen "Memo". Norberg har de senaste åren rest runt i Sverige och föreläst om sin Gudstro och sitt liv.¹²

Ja, det börjar väl bli ganska tydligt att jag skulle kunna fortsätta den här artikeln med oändligt många fler exempel på olycksbarn som rest sig upp från drogberoenden och kriminalitet till att bli reformerade och produktiva samhällsmedborgare, men det betonas inte ytterligare vad jag vill säga och dessutom måste jag tyvärr begränsa mig. En sak vill jag dock ha sagt och det är att hänsyn till brottsoffer och deras anhöriga naturligtvis ska tas, de ska självklart inte behöva känna sig kränkta eller utsatta av dem som dömts, men den hänsynen får inte bli så pass oinskränkt att den kränker medborgares

grundlagsskyddade rätt att uttrycka sig fritt i tal och skrift - vare sig de sitter i fängelse eller inte!

Avslutningsvis vill jag understryka att det centrala budskapet i Victor Hugos bok "Samhällets olycksbarn" är att alla männis-

” *Naturligvis ska det tas hänsyn till brottsoffer och anhöriga.*

kor förtjänar en andra chans, att ingen människa är uträknad och att förändring är möjlig. Något för var och en att tänka på när Aftonbladets så kallade "skjutjärnsreportrar" avfyrar salvor mot fängelsedömda samtidigt som förbudsivern får skena okontrollerat i deras ensidiga artiklar.

Förresten, ett litet eftermäle från mitt håll riktad till Sven-Erik Alhem som i en intervju i Aftonbladet i april i år tyckte att internet inte var en medborgerlig rättighet. Internet är numera en medborgerlig och mänsklig rättighet, Sven-Erik Alhem. I ett pressmeddelande från Utrikesdepartementet den 5 juli i år meddelades att FN:s råd för mänskliga rättigheter antagit en resolution om internet som bekräftar "... att rätten till yttrandefrihet som finns fastslagen i FN:s allmänna förklaring om mänskliga rättigheter och konventionen om medborgerliga och politiska rättigheter även gäller när människor använder internet". Enligt Regeringskansliet ska samma rätt till yttrandefrihet "offline" även gälla "online".¹³ ■

Tony Olsson

Tony Olsson är född 1972 och dömdes 26 år gammal till livstid för mordet i Malexander 1999 och har avtjänat drygt 13 år.

Han har under verkställigheten skrivit tre böcker: "Chockvågor" (2005), "Utbrytare - så lyckades Sveriges mest kända fångar fly" (2009) och "Ondskans Hus" som kommer att publiceras under senhösten 2012. Tony Olsson är sedan vintern 2004 frälst och lever som bekännande kristen. Han har en filosofie magisterexamen i historia vid högskolan i Gävle och läser svenska och litteraturvetenskap vid samma högskola och universitetet Umeå.

Fotnoter:

1. http://sv.wikipedia.org/wiki/Samhällets_olycksbarn.
2. <http://www.aftonbladet.se/nyheter/article/14656283.ab>, <http://www.aftonbladet.se/nyheter/article/14656312.ab>, <http://www.aftonbladet.se/nyheter/article/14999619.ab>
3. http://sv.wikipedia.org/Lars_Johan_Hierta
4. http://sv.wikipedia.org/Lars_Johan_Hierta
5. http://sv.wikipedia.org/wiki/Jan_Guillou
6. Guillou, Jan, 2009: Ordets makt och vanmakt, Piratförlaget, s.265ff
7. http://sv.wikipedia.org/wiki/Lasse_Strömstedt.
8. http://sv.wikipedia.org/wiki/Lasse_Strömstedt.
9. <http://www.dn.se/insidan/insidan-hem/ondska-kommer-ur-karleksbrist>
10. <http://www.dn.se/insidan/insidan-hem/ondska-kommer-ur-karleksbrist>
11. http://sv.wikipedia.org/wiki/Liam_Norberg
12. http://sv.wikipedia.org/wiki/Liam_Norberg
<http://www.aftonbladet.se/nyheter/article/14656312.ab>
13. <http://www.regeringen.se/sb/d/16345/a/196450>

Orsaker till brottskarriär

”Grunden för all visdom är erkännandet av fakta”

J K Paasikivi, president i Finland efter kriget

Av Birgitta Göransson

Det finns forskningsreslutat och kunskap som ständigt måste återerövas. Den får aldrig fotfäste, slår aldrig rot och blir inte föremål för beslut om åtgärder, insatser eller politiska initiativ. För att få ljuset på den kunskapen måste den importeras från USA eller England, även om den ligger 20-30 år efter den svenska. Ett exempel är den forskning som tilldelats 2011 års Stockholm Prize in Criminology, som handlar om hur uppväxten påverkar livssituationen för män som startar med brott i unga år. Forskningen berör familjerelationer, hälsa och arbetsliv bland annat. Inte för att jag ifrågasätter att detta pris tilldelas denna forskning. Den är viktig och värd priset, men visst är det intressant att Sverige inte lyfter fram egen forskning och belönar den.

1956 års klientelundersökning

I Sverige genomfördes för ca 50 år sedan 1956 års klientelundersökning av unga lagöverträdare (SOU 1971:49, SOU 1972:76, SOU 1973:25, SOU 1973:49, SOU 1974:31). Den leddes av en kommitté knuten till Justitiedepartementet. I direktiven för undersökningen framhöll man ”att man saknar en säker kännedom om de faktorer

som medverkar till ungdomsbrottsligheten och den oroväckande stegringen därav som på senare tid inträtt”. Man tillsatte en utredning med experter från skilda områden såsom kriminologi, psykiatri, psykologi, sociologi och statistik. Målsättningen var att få en bred tvärvetenskaplig beskrivning av ett ungt brottsklientel och såvitt möjligt ett klarläggande av orsaksfaktorer bakom ungdomsbrottslighet. Undersökningen delades upp i ett psykiatriskt, ett psykologiskt och ett sociologiskt avsnitt. Materialinsamlingen började 1959. Den här forskningen i kombination med tidigt insamlad befolkningsstatistik i olika register har bidragit till att Sverige har kunnat genomföra världsunika longitudinella studier.

Klientelundersökningen gjordes på pojkar mellan 11 och 14 år som blivit kända för brott. Man valde så unga pojkar eftersom man var intresserad av orsakerna till brotten och inte följderna av ett kriminellt liv. Debutantbrottslingarna skulle jämföras med en kontrollgrupp som bestod av pojkar som aldrig blivit kända av polisen. Kontrollgruppen var ”sociala tvillingar” till brottsgruppen med avseende på ålder, socialgrupp, fa-

miljetyp och bostadsområde. Även med internationella mått är den en av de mest psykologiskt djupgående studierna av pojkar i riskzonen för en brottslig karriär.

Klientundersökningens psykologiska avsnitt

I det psykologiska avsnittet i 1956 års klientundersökning, skrivet av bl.a. psykolog Kristina Humble, studerades uppväxtförhållande och den tidiga personlighetsutvecklingen. Utgångspunkten var en jagpsykologisk personlighetsteori där man utgår från att individen i varje ögonblick fungerar i enlighet med summan av sina tidigare erfarenheter. Huvudhypotesen var att kriminellt beteende kan förklaras av brister i jagfunktioner, d.v.s. personens förmåga att hantera inre och yttre påfrestningar. Även socialpsykologiska variabler som förhållandet till föräldrar och kamratgrupper studerades.

Jagfunktioner är dels primära, som perception, minne, intelligens och språk, dels sekundära som frustrationstolerans, moralutveckling, relationsförmåga och förmåga att integrera känslor. Jagsvaghet innebär att individen har dålig självkänedom, svag självkänsla, bristande förmåga att tåla och hantera aggressivitet, dåligt införlivade regler och normer för vad som är rätt och fel, dålig inlevelse i andra människors situation.

Jagstyrka

Signifikanta skillnader mellan brottsgruppen och kontrollgruppen var framför allt deras livsinställning/livshållning. Brottsgruppen förväntade sig inget positivt av framtiden och många saknade positiva affekter. De var självdestruktiva och uttryckte självförakt. Kontrollgruppen hade självtilit, en positiv hållning och adekvat självhållning, som kan ses som en positiv form av

aggression. De positiva livshållningarna och upplevelseformerna (att uppleva sig integrerad i samhället och inte utanför) gav de starkaste skillnaderna mellan grupperna. En redan vid debuten asocial identifiering utmärkte inte brottsfallen.

De s.k. jagstyrkevariablerna hade relevans när det gällde att prejudicera kriminalitet. Ju sämre jagstyrka desto större risk för asocialitet. Det fanns ingen signifikant skillnad i aggressivitet mellan grupperna men det var en stor skillnad i förmågan att kontrollera sin aggressivitet och förmågan att uttrycka den i ord. Jagsvaghet i kombination med negativt familjeklimat eller starkt kamratberoende innebar stor kriminalitetsrisk. När det gällde missbruk fann man att det var ett parallellsymtom till kriminalitet. De psykologiska faktorerna tycktes tvärtom förväntningarna ha starkare samband med kriminalitet än sociala faktorer. Självklart ansåg man att miljöfaktorer hade betydelse men det föreföll som personens upplevelse och förmåga att reagera på miljöfaktorerna också hade stor betydelse.

Familjeförhållanden

Beträffande familjeförhållanden tydde resultaten entydigt på att dessa är av avgörande betydelse för utvecklingen av ungdomsbrottslighet. Det var vanligt att pojkar som begått brott hade dåliga relationer till båda föräldrarna, i synnerhet fadern. De saknade djupkontakt med föräldrarna, hade gett upp sitt engagemang i dem och vänt sig till sin (ofta asociala) kamratgrupp, som de blivit mer än normalt beroende av. Antingen valde de dessa kamrater för att det stämde med deras egna asociala normer eller för att deras besvärliga hemförhållanden och störda kontaktförmåga gjorde att de inte kunde anpassa sig eller inte blev accepterade i en vanlig kamratgrupp. När det gäller moral-

hållningar fanns mer straffrädsla och omoraliska hållningar hos brottsgruppen. I kontrollgruppen fanns mer skuld-känslor och moraliska hållningar.

Tidigare forskning (McCord och McCord 1959) har beskrivit att brottsaktiva ungdomar generellt har bättre relationer med sina mödrar än fäder. Proportionen kriminella blev minst i de familjer, där båda föräldrarna kunde betecknas som kärleksfulla och störst i familjer där båda föräldrarna var avvisande (rejecting). Om modern var kärleksfull löpte sonen mycket liten risk att bli kriminell oberoende av faderns attityd. Om modern var avvisande var det troligt att sonen blev brottslig, särskilt om fadern också var avvisande.

Andra studier

Resultaten i Klientelundersökningen har senare bekräftats i olika studier inom olika discipliner. Skillnaden är att slutsatser nu kläs i ny språkdräkt eller en ny teori alltefter som vissa problembeskrivningar och lösningar kommer på modet. Sålunda heter det inte jagstyrka och jagsvaghet idag; inte heller det av SkåGustav myntade begreppet "Det sociala arvet" används – Jerzy Sarnecki kallar det numera i stället för diffusion.

Under 1980-talet när narkotikamissbruket etablerats mer och vi fick en större narkomanpopulation genomfördes en mängd prognosstudier som alla bekräftade Klientelundersökningens slutsatser. Risker att utveckla ett tvångsmässigt narkotikamissbruk hade samband med alkohol-narkotikamissbruk och/eller kriminalitet hos föräldrar samt uppfostran med våld eller likgiltighet och sexuella övergrepp. En aggressiv, bortstötande eller likgiltig relation till sitt barn var den säkraste biljetten till barnets kriminella karriär, förstärkt av mobbning, utstötning och stämpling in i avvikaridentitet.

Kristina Humble och Jerzy Sarnecki följde upp pojkarna i Klientelundersökningen som vuxna män. Resultaten vid uppföljning 1985-86 visade stora förändringar både i positiv och i negativ riktning. Den största stabiliteten visade sig i kontrollgruppen. Personlighet och funktionsnivåer utvecklades under livet. En mycket dålig prognos i 11-års-åldern kan inte förutspå hur det kan gå för en enskild individ. Humble och Sarnecki konstaterade att den mest belastade gruppen av brottslingar var också mest belastad av alkohol- och narkotikamissbruk.

Den stora forskningsbas som finns i Sverige med unika möjligheter till långsiktiga uppföljningar tas nu omhand av professor Jerzy Sarnecki på Kriminologiska institutet i Stockholm. Flera mycket intressanta studier pågår. Data finns på ca 14 000 individer. Det finns nu möjligheter att studera om det finns skillnader i det svenska välfärdssamhället och det amerikanska samhället och hur samhället har utvecklats över tid. Kan vi sätta lite i jantelagen och utse en svensk pristagare till nästa Stockholm Prize in Criminology?

Anknytningsrelationen

Det är i familjen socialisationsprocessen som startar. Det är i den första relationen som barnet har – anknytningsrelationen – som tillit och självkänsla skapas och utvecklas under de första åren, liksom förmågan att uttrycka och tåla olika känslor. Genom anknytningsrelationen påverkas hjärnans utveckling och funktionssätt.

Den neurologiska forskningen har visat att hjärnan utvecklas enormt de tre första levnadsåren. Barnet föds med 25 procent av hjärnvikten och vid två-tre års ålder har 80-90 procent av slutvikten uppnåtts. En miljon synapser per sekund bildas upp till två år och de synapser som inte aktiveras tillbaka-

bildas. Ca 22 000 gener måste öppnas genom stimulering. Hjärnan talar med kemiska ämnen. Cellerna organiserar sig i nätverk och belöningssystemen finns för att stimulera inlärning av beteenden. De delar av hjärnan som utvecklas har en central betydelse för impuls kontroll, social förmåga och empati. Barnpsykiatern Magnus Kihlbom uttrycker sig på följande sätt: "Hjärnan skapar sig själv med hjälp av omgivningen." Om anknytningsrelationen under de första åren är fyllda av hot, aggressivitet, oberäknelighet eller likgiltighet påverkas barnets funktionsnivå och hjärnkapacitet. En mamma eller pappa som själv haft en dålig anknytningsrelation har svårt att ge den känslomässiga relation, sociala interaktionen och bekräftelse som varje barn behöver. Sambandet mellan genetiska och miljömässiga faktorer är mycket komplext. Det är detta samspel och ett arv i form av fattigdom, dåliga skolor och bostadsområden med hög kriminalitet, som jag skulle vilja kalla "det sociala arvet".

"Stress får hjärnan att krympa ihop" kunde man läsa i SvD den 26 augusti 2012. När vi är stressade eller kanske deprimerade under långa perioder finns tecken på att även vår vuxna hjärna tar skada. Hjärnans volym kan efterhand minska med följderna att känslomässiga och kognitiva förmågor försämras.

Vad gör vi på samhällsnivå utifrån insamlad kunskap?

Har denna kunskap påverkat samhällets förebyggande insatser när det gäller att stävja utveckling av ungdomskriminalitet och ungdomsmissbruk? Svaret är – inte särskilt mycket, med tanke på de utomordentligt goda förutsättningar som finns inom offentlig sektor i Sverige. Barnavårdscentraler som

möter alla barn, utmärkta bra daghem (om tillräckligt antal personal är anställda) och en tio årig grundskola.

Man ingriper

- med utredning och diagnostik av barnen i stället för familjeinsatser
- för sent, i tonåren med kontroll, drogtester i stället för stöd
- med utstötning av ungdomar i stället för integrering
- med kortsiktiga insatser i projektform i stället för att fördjupa och förlänga insatser inom offentlig sektor som skapar kontinuitet
- förenklade metoder istället för en mångfald av insatser.

Förebyggande insatser måste börja tidigt och utgå från barnavårdscentralen som måste ha resurser att ge stöd i familjer som behöver det. Om ett barn visar problematiskt beteende, borde man involvera hela familjen och titta på hur föräldrarna har det med missbruk, misshandel, övergrepp och först därefter diagnosticera barnet. Barn som lever i familjer med våld och missbruk måste få hjälp tidigt. Idag vilar dessa insatser på ideella organisationer, organisationer som är ojämnt spridda över landet och ständigt lever under hotet att läggas ner p.g.a. dålig ekonomi.

Vad gör Kriminalvården utifrån den samlade kunskapen?

Kriminalvården möter sina klienter i ett senare skede av deras liv. Men kriminalvården arbetar med rätt metoder för att öka jagstyrkan hos dömda. Genom kognitiva program tränar klienterna sin förmåga att tåla frustration, uttrycka och sätta ord på känslor, inte agera ut i våld, ta ansvar för våldshandlingar och sexuella övergrepp, minska

kognitiva förvrängningar m.m. Kriminalvården arbetar också med att stärka självkänsla och klienternas förmåga, bl.a. genom föräldrautbildningar, arbete och studier.

Förmågan att se sig själv som något positivt lär man sig i en relation till någon. Det självförakt man hittade hos unga män på väg in i kriminalitet ser vi nästan cementerad när vi möter intagna som varit föremål för kriminalvård under många år. Moralbildning är inte en kunskap man tillägnat sig i kognitiva program. Den inläringen sker genom identifikation i längre relationer.

Det kriminalvården inte utvecklat utan snarare avvecklat är relationsbaserade insatser, som stöd för kontaktmannens relation med den intagne, stöd för den frivårdsinspektör som lyckats få en positiv kontakt med en svårt störd klient, stöd till övervakaren som vill börja stödja sin klient på anstalt eller möjlighet för en psykolog att arbeta med en behandling över olika anstalter och ut i frivård med svårt skadade klienter.

När intagna förändras under verkställigheten av straffet är det ytterst svårt för personal från anstalt och frivård att påverka regelverket kring klientens utslussning. Nyförvärvad kunskap måste den dömda få pröva i öppna former. Att ge förtroende och större ansvar är ett sätt för kriminalvården att be-

kräfta och uppmuntra till fortsatt förändring. I stället för att beakta förändring, som styrkts av personalen, fastställs utslussning och permissioner utifrån fakta som samlats in många år tidigare. Som forskningen visar är det mycket svårt att ställa prognoser på individnivå. Människor förändras. Enskilda personer i relation till en intagen kan göra stor skillnad. Som någon intagen uttryckte det: "Min kontaktman trodde jag skulle klara det här så då vågade jag göra det."

Kärlek, religion och arbete kan innebära att tungt kriminella kan ändra sina liv, enligt den amerikanska forskning som tilldelades 2011 års Stockholm Prize in Criminology.

Relationer till Gud, till man eller kvinna måste också byggas upp genom relationer till andra man möter på vägen. Det är i olika relationer man kan kompensera och lära sig det man inte fick med sig i ryggsäcken: att lita på andra, att få och uttrycka positiva känslor. På vägen till frälsningen finns mötet med en diakon eller präst. På vägen till den stora kärleken finns andra relationer där man känt sig respekterad och upplevt tillit. Dessa reparativa relationer kan personal ge. Annika Östberg beskriver på annan plats i tidningen just betydelsen av hur hon blev bemött i relationen till vårdare på Hinseberg. ■

Birgitta Göransson

Krami på kanadensiska

Inom den kanadensiska federala kriminalvården finns en integrerad satsning i arbetslinjens anda. Det handlar om att integrera insatser inom anstalt, med insatser för att öka chanserna för villkorligt frigivna klienter att få och behålla ett arbete. Utvärderingar visar lovande resultat, som bör kunna vara inspirerande och intressanta även för svensk kriminalvård, men också att en hel del arbete återstår.

Arbetsdrift inom anstalt i kanadensisk kriminalvård

CORCAN är en särskild operativ enhet inom den kanadensiska federala kriminalvården, som ska erbjuda anstaltsklienter arbetsträning och kompetenshöjande insatser för att öka klientens anställningsbarhet. Verksamheten finns vid 31 anstalter inom den federala kriminalvården.

För klienter inom anstalt har CORCAN utvecklat två olika program – Employment and Employability Program samt National Employability Skills Program – som erbjuds ungefär 4 000 klienter per år.

Programmen innehåller dels arbetsträning inom de fyra områdena textil, tillverkning, bygg och tjänster (såsom tvätterier och tryckerier), dels kompetenshöjande insatser inom de tre övergripande områdena fundamentala färdigheter (kommunikation, informationshantering, problemlösning), personliga färdigheter (positiv attityd och uppträdande, ansvarsförmåga, anpassnings-

förmåga) samt förmåga till lagarbete (arbeta tillsammans med andra, arbeta inom projekt och mot uppsatta mål).

En inriktning under senare år inom den kanadensiska kriminalvården och dess arbetslivsinsatser har varit att försöka röra sig bort från att sysselsätta en stor andel intagna i arbete av underhållskaraktär, till att i stället erbjuda mer meningsfulla och kompetenshöjande insatser som förbereder de intagna för anställning efter frigivning.

Satsningar på villkorligt frigivna klienter – Community Employment Centres

För villkorligt frigivna klienter finns sedan cirka 15 år en satsning på så kallade Community Employment Centres i den federala kriminalvårdens regi, vilka till innehåll och utformning delvis liknar Kramiverksamheten i Sverige.

Dessa center tillhandahåller tjänster och program som syftar till att erbjuda meningsfulla insatser kring arbete till villkorligt frigivna klienter i den kanadensiska federala kriminalvården. De primära tjänster som Community Employment Centres tillhandahåller avser individuella bedömningar av anställningsbarhet, yrkesvägledning, söka jobb-tekniker och arbetsplaceringar. År 2000 fanns åtta Community Employment Centres, år 2005 var de 25 och i nuläget är de cirka 55 stycken. Drygt 3 000 klienter deltog år 2009 i insatser vid Community Employment Centres.

Insatserna ska inriktas utifrån RBM-principen (RBM=Risk, Behov, Mottaglighet, TFK:s anm), och insatser ska därmed riktas mot klienter med medelhög eller hög risk för återfall och som har tydliga behov på arbetslivsområdet. Klienternas risknivå respektive behov av arbetslivsrelaterade insatser utreds och bedöms som en del av den standardiserade utrednings- och bedömningsprocessen (Offender Intake Assessment Process, OIA) som samtliga klienter inom den federala kriminalvården i Kanada genomgår vid verkställighetens början (se Engelbrektsen, Kling & Krantz, 2010, för mer information om OIA-processen).

För driften av Community Employment Centres står CORCAN, det vill säga samma operativa enhet inom den federala kriminalvården som ansvarar för arbetsdrift och kompetenshövande insatser inom anstalt. Till de tjänster som erbjuds vid centren kan också andra statliga myndigheter, välgörenhetsorganisationer och privata aktörer vara knutna via partnerskap.

Utvärderingar av Community Employment Centres

Ett antal resultat har förväntats i och med satsningen på Community Employment Centres, där målen har delats in i kategorierna omedelbara, intermediära respektive slutliga mål. Bland de omedelbara målen fanns ökad medvetenhet om förekomsten av Community Employment Centres hos frivårdspersonal och klienter, identifiering av klienternas styrkor avseende anställningsbarhet samt ökad tillgång till stöd. Bland de intermediära målen fanns bland annat ökad kännedom om jobbsökartekniker och ökad användning av tjänsterna hos Community Employment Centres. De slutliga målen är att bidra till lyckad återin-

tegrering i samhället genom långsiktiga anställningar, och därmed också minskade återfall i brott.

Community Employment Centres har utvärderats vid flera tillfällen av utvärderingsfunktioner inom den kanadensiska kriminalvården, senast år 2010 (CSC, 2010). Några övergripande fynd i utvärderingen 2010 är följande:

Trots den gemensamma intagnings- och bedömningsprocessen (OIA) fanns det regionala skillnader i hur den intagnes behov på arbetslivsområdet bedömdes, vilket bland annat gjorde det svårt att belysa regionala skillnader i utvärderingen.

Enligt regelverket ska en klient för att antas till insatser inom Community Employment Centres bedömas ha stora behov på arbetslivsområdet. I praktiken antas dock såväl intagna med stora behov på arbetslivsområdet som intagna med små behov på arbetslivsområdet. Att även klienter med små behov ges insatser inom Community Employment Centres beror på att det i praktiken finns en kultur av att inte vägra insatser till någon klient som efterfrågar insatser, och särskilt inte klienter som tillhör specifika målgrupper som kvinnor eller ursprungsbe-folkning. En rekommendation i utvärderingen är att i högre utsträckning även i praktiken rikta insatser till klienter i enlighet med RBM-principen.

Det fanns förbättringspotential i samarbetet mellan anstalt och frivård avseende kontinuiteten i de arbetslivsinriktade insatserna för den intagne. Exempelvis sågs arbetsdriftens personal som en alltför mycket utnyttjad resurs i arbetet med att motivera klienter till arbete och till att förbereda utslussningsplaneringen på arbetslivsområdet.

Det fanns ett behov av att öka kunskaper-
na och kännedomen om Community Em-
ployment Centres hos potentiella arbetsgi-
vare, men också hos klienter och hos perso-
nal i olika delar av kriminalvården inklusive
arbetsdriften.

Intagna som deltog i insatser från Com-
munity Employment Centres fick i högre
utsträckning en anställning, jämfört med en
kontrollgrupp.

Intagna som deltog i insatser från Com-
munity Employment Centres löpte lägre
risk att återföras till anstalt, både som följd
av brott mot föreskrifter och som följd av
återfall i ny brottslighet, jämfört med kon-
trollgruppen. Dessa resultat var starkast, det
vill säga riskminskningen som störst, för
kvinnliga intagna, intagna som inte tillhörde
ursprungsbefolkningen samt intagna
med stora behov på arbetslivsområdet. Re-
sultatet är kontrollerade för skillnader mel-
lan undersökningsgrupp och kontrollgrupp
avseende ålder, strafftid samt bedömd nivå
av risk och behov.

Nyttan med att individanpassa ar- betslivsrelaterade insatser

Fler resultat i en utvärderingsrapport från
2008 avseende den kanadensiska kriminal-
vårdens strategi för arbete (CSC, 2008) visar
på vikten av att korrekt analysera vad som
har effekt, och att utifrån det individanpassa
även arbetslivsrelaterade insatser under
verkställigheten.

En analys i utvärderingen visade att klien-
ter som hade jobb efter frigivningen löpte en
lägre risk för återfall i brott, jämfört med kli-
enter som var arbetslösa efter frigivningen.
Analysen visade också att ju längre delta-
gande i arbetslivsrelaterade insatser under
verkställigheten desto högre sannolikhet att
få ett jobb efter frigivning, jämfört med en
kontrollgrupp som inte fått sådana insatser.

Utifrån detta är det enkelt att dra slutsat-
sen att ju mer arbetslivsrelaterade insatser
desto bättre – så är dock inte fallet enligt an-
dra analyser i CSC (2008). En annan analys
visade nämligen att klienterna fick en något
ökad återfallsrisk ju högre andel av verkstäl-
ligheten de deltog i arbetslivsrelaterade pro-
gram. Ökad volym av arbetslivsrelaterade
insatser är alltså inte säkert rätt väg att mins-
ka återfall. I båda analyserna kontrollerades
för sedvanliga faktorer i de olika undersök-
nings- och kontrollgrupperna (ålder, risk-
nivå, behovsnivå, strafftid, brottstyper).

Ytterligare ett intressant analysresultat,
som eventuellt kan förklara de något mot-
stridiga resultaten ovan, är att det konstateras
finnas ett samband mellan återfall och
graden av vad som kallas ”vocational con-
gruence”. Med det senare begreppet avses i
vilken utsträckning som de insatser som
görs för att få en klient i arbete, eller arbetet i
sig, är anpassade till klientens yrkeskompe-
tens, förmågor och intressen. De klienter
som fick ett arbete som överensstämde med
deras yrkeskompetens, förmågor och intres-
se löpte en mindre risk att återfalla i brott
jämfört med dels arbetslösa klienter, dels
klienter som hade ett arbete med en låg grad
av ”vocational congruence”.

Kontentan av detta kan ses som att det i
syfte att minska risken för återfall i brott inte
handlar om mängd av insatser, utan om att i
första hand anpassa insatserna för varje en-
skild klient. En given referens för detta är
RBM-principen.

En översiktlig jämförelse mellan in- satserna i Kanada och satsningen på Krami i Sverige

En jämförelse mellan inriktningen av Krami
(KrAmi, 2009a och 2009b) och motsva-
rande insatser inom den kanadensiska kri-
minalvården ger upphov till följande reflek-
tioner från Horisontredaktionen.

I Kanada tas en tydlig utgångspunkt i att deltagande i arbetslivsrelaterade insatser ska baseras på RBM-principen, även om det i praktiken (ännu) görs betydande avsteg från detta. Ingenstans i policyn för Kramiverksamheterna finns motsvarande ambition, vilket kan ses som ett potentiellt utvecklingsområde.

Krami är avgränsat till Kriminalvården, Arbetsförmedlingen och kommun. Motsvarande insatser i Kanada kan också inkludera välgörenhetsorganisationer och privata aktörer. Är Krami för snävt inriktat?

Krami ska som utgångspunkt bedrivas som en gruppverksamhet. Någon motsvarande uttalad ambition finns inte i Kanada. Vilka överväganden ligger bakom Kramis gruppfokus, och hur pass styrande är det?

Insatserna i Krami baseras på så kallad konsekvenspedagogik, och insatsen inriktas på social- och arbetsplatsträning framför behandling. Enligt Krami är och blir inte behandling en pedagogisk uppgift och behandling är därför inte ett mål för Krami. Inom den kanadensiska kriminalvården förefaller arbetslivsrelaterade insatser vara en mer integrerad del av verksamheten baserad på RBM-principen, där insatser ska inriktas mot de områden som har starkast samband med risken för återfall i brott.

Tröskeln in till insatser inom den kanadensiska kriminalvården förefaller vara (i alla fall i teorin) renodlat relaterad till bedömd behovsnivå på arbetslivsområdet. Inom Krami sägs att det gemensamma för målgruppen är sociala svårigheter med kriminellt beteende alternativt att klienten befinner sig i kriminella sammanhang. Därutöver ska klienten som utgångspunkt ha boende, ordnad barnomsorg (om aktuellt), inga kända kommande rättegångar som kan leda till fängelsestraff, uppvisa drogfrihet samt ha möjlighet att vara heltid på Krami. En fråga är om sådana trösklar är förenliga med en tillämpning av RBM-principen och om Krami i och med detta verkligen når rätt målgrupp? ■

Källor

- CSC (2008), Evaluation Report: Correctional Service of Canada's Employment Strategy: Institutional Component, File # 394-2-74, Evaluation Branch, Performance Assurance Sector.
- CSC (2010), Evaluation Report: Community Employment Centres Initiative, File # 394-2-82, Evaluation Branch, Policy Sector.
- Engelbrektsson, Kling & Krantz (2010), Internationell horisontspaning för VSP, rapport från Utvecklingsenheten, oktober 2010.
- KrAmi (2009a), Arbetsförmedlingens och Kriminalvårdens policy för KrAmiverksamheterna, beslutad 2009-12-07.
- KrAmi (2009b), Huvudprinciper för tillämpningen av pedagogiken i KrAmi Sverige.

Ny kvinnoanstalt planeras i Västra Götaland

Som en direkt följd av regeringens uppdrag till Kriminalvården och Arbetsförmedlingen att förstärka insatserna för dömda kvinnor (TfK 1-2 2012), planerar Kriminalvården nu att öppna en ny anstalt för kvinnor med fokus på arbetsmarknadsanpassad utbildning.

Det är anstalten Smälteryd i Sätilla mellan Göteborg och Borås som är tänkt att få nytt liv efter stängningen 2011. Genom ett mycket nära samarbete med Arbetsförmedlingen redan på projekteringsstadiet är tanken att integrera yrkesförberedande inslag med direkta kopplingar till arbetsmarknaden.

- I utredningsdirektivet ligger att titta på en nybyggnation tillsammans med renovering av befintliga lokaler. Tillsammans med den omgivande miljön i Smälteryd ger det mycket goda förutsättningar för den verksamhet som nu planeras. Vi får en chans att redan från start lägga stor vikt vid såväl den stödjande miljön för intagna som personalens arbetsmiljö, säger regionchef Lennart Palmgren.

Uppdraget handlar om såväl öppna som slutna platser, gissningsvis i storleksordningen 50-60 platser. Den nya anstalten kan öppnas tidigast 2014 och samtidigt är då tanken att flytta över den verksamhet som idag bedrivs på den mindre kvinnoanstalten Sagsjön utanför Göteborg till Smälteryd.

Fyrtio procent återfall i brott

Av de brottslingar som lagfördes eller släpptes 2005 återföll 41 procent i brott inom tre år, visar ny statistik från Brottsförebyggande rådet (Brå).

Störst risk för återfall har personer som tidigare har varit dömda för brott.

Dessutom löper män 46 procent högre risk jämfört med kvinnor.

Mediantiden för återfall är sju månader och tre veckor efter frisläppande eller lagföring. En liten grupp på tio procent står för 29 procent av återfallen. (TT 2012-05-31)

Viktimologisk forskning prisad

Jan van Dijk mottog i juni världens främsta pris i kriminologi, The Stockholm Prize in Criminology.

Professor van Dijk tilldelas priset för sitt ihärdiga och konsekventa ledarskap i arbetet med den internationella brottsofferundersökningen, ICVS (International Crime Victim Survey). Han är verksam vid universitet i Tilburg, Nederländerna.

- Hans viktiga insats har varit att initiera och ansvara för den brottsofferundersökning som ger oss stora möjligheter att göra internationella jämförelser om utsattheten för brott, säger kriminolog Jerzy Sarnecki. (Källa: Brå)

Bra med lekmanövervakare

Klienter och övervakare har överlag positiva erfarenheter av systemet med frivilliga stödpersoner i frivården, så kallade lekmanövervakare. Dessutom tycker handläggarna inom frivården att lekmanövervakarna tillför något som de själva inte kan ge klienterna.

Det är Brå som på uppdrag av regeringen gjort en utvärdering av hur frivården använder lekmanöverva-

kare. I studien ingår intervjuer och enkätsvar från handläggare i frivården, övervakare och klienter. På frågan om lekmanövervakningen har en brottsförebyggande effekt har studien inga entydiga svar att ge. Även om övervakarna upplevs kunna motivera klienterna att avhålla sig från brott och missbruk under övervakningstiden är effekterna på sikt mer osäkra. Men rent generellt har lekmanövervakarna en positiv effekt tack vare den goda relation som ofta uppstår mellan klient och övervakare. (Källa: Brå)

Fler kvinnor döms för misshandel

Antalet kvinnor som döms för misshandel ökar kraftigt, visar statistik från Brå. Det vanligaste är att kvinnorna misshandlar sin partner eller någon annan närstående.

- Dels kan det bero på en faktisk ökning men jag tror framför allt att det handlar om en attitydförändring i samhället. Män och kvinnor blir mer likställda och man tolererar inte längre att kvinnor misshandlar, säger Jenny Yourstone som är forskare på Kriminalvårdens utvecklingsenhet. (Källa: TT)

Cigarett kan ha orsakat fängelsebrand

Fängelsebranden i Honduras i februari kan ha orsakats av ett stearinljus eller en glödande cigarett som fick en madrass att börja brinna. Branden på Comayagua-fängelset den 14 februari är en av de värsta fängelsebränderna i modern tid. 360 fångar omkom och flera fick livshotande skador.

Orsaken till branden är ännu inte fastställd, men enligt en honduransk statsåklagare finns det inga tecken på att branden var anlagd. Man misstänker istället att någon rökte eller hade ett ljus som orsakade branden. Det cirkulerade tidigt rykten om att branden skulle ha uppstått i samband med ett upplopp på anstalten, men den teorin avfärdas nu av utredarna.

En expertgrupp från USA – med kriminaltekniker från myndigheten Bureau of Alcohol, Tobacco, Firearms and Explosives – deltar i utredningen men har uppgett att inga kommentarer kommer att ges så länge utredningen pågår. (Källa: Reuters/Dagens Nyheter)

Första rymningen på tre år

En 21-årig man intagen på anstalten Håga utanför Södertälje blev i juli den förste på lite drygt tre år som lyckats rymma från en av Kriminalvårdens slutna anstalter. Han rymde genom att klättra över tak och staket, men kunde snabbt gripas av en utskickad larmstyrka från den närliggande anstalten Hall.

Antalet rymningar har minskat under en lång rad av år. År 2011 rymde endast 24 personer direkt från anstalt, samtliga från öppna anstalter som saknar egentliga rymningshinder. Förbättrad säkerhet och bättre placeringar brukar nämnas som två förklaringar till den positiva utvecklingen. Som jämförelse kan nämnas att 1994 rymde 459 intagna direkt från anstalter. (TfK)

Fem självmord i kriminalvården

Under årets åtta första månader tog fem intagna i kriminalvård sina liv. Det senaste självmordet inträffade i augusti på anstalten Mariefred. (TfK)

Vill du debattera kriminalvård?

Tidskrift för Kriminalvård är öppen för alla som vill debattera kriminalvård utifrån humanistiska utgångspunkter. Ditt bidrag kan grunda sig i vetenskap och/eller erfarenhet, privat eller professionell.

Inled en ny debatt redan idag – skriv till:

Tidskrift för Kriminalvård

Box 2562

403 17 Göteborg

031-752 88 17

dennis.karlsson@kriminalvarden.se